

het motief en beginsel der Reformatie zelf onzedelijk zou zijn, is, ik aarzel niet het uit te spreken, laster.

Ik zou kunnen volstaan ter wederlegging van deze aanklacht met u te verwijzen naar de symbolen, waarin onze Protestantische Kerken haar geloof beleden hebben. Daar, in de officieele geboorteacte onzer Kerken, moest de afbuiging van de ethische lijn te merken wezen, indien ze voor het karakter der Reformatie beslissend was. Laat Rome al deze symbolen van het Protestantisme nemen en laat ze één, ook maar één mij aanwijzen, waar de zedelijke werkzaamheid van den mensch overbodig wordt verklaard, de noodzakelijkheid der goede werken wordt bestreden, de genade van Christus een vrijbrief om te zondigen wordt genoemd. Ze kan het niet, want uit al deze belijdenissen klinkt eenstemmig, wat de Confessio Augustana, de magna charta van het Protestantisme, reeds beleden heeft: „docent quod fides debeat bonos fructus parere et quod oporteat bona opera, mandata a Deo facere, propter voluntatem Dei.” ⁸⁵⁾ En ik leg op dit getuigenis onzer Symbolen tegenover Rome dubbelen nadruk, omdat Rome zelf in haar polemieek met ons, Protestanten, er altoos weer op wijst, dat men haar leer niet naar de practijk, maar alleen naar de officieele belijdenis der Kerk beoordeelen mag.

Toch wil ik achter dit schild der Confessie gedoken den aanval niet ontwijken. Ik ben bereid ook zonder die bedekking mij in den strijd te wagen; zelfs wil ik, schoon ik als Calvinist daartoe het volste recht zou hebben, mij niet op Calvijn in plaats van op Luther beroepen. Ik geef het voordeel der rokade prijs en schuif den koning van het spel naar voren. Aan Luther, den vader van het Protestantisme, moge dan getoetst worden, of deze aanklacht van Rome juist is, mits, — dit ééne beding stel ik — men mij niet den gehalveerden of verminkten Luther geve, dien Rome als Zerrbild aan het volk vertoont, maar den geheelen Luther der realiteit.

Nu geef ik aan Denifle volkomen toe, dat de theologie van